

POTENCIJAL MNOGO JE PRILIKA, POSEBNO U NIŠAMA, JER NISMO TRŽIŠTE ZA MASOVNU PROIZVODNJU. U MNOGIM HIGH-TECH INDUSTRIJAMA MOGUĆE JE PROIZVODITI KONKURENTNO

Stranim tvrtkama velik je problem kvalificirana radna snaga

Tekst **Borivoje Dokler** Fotografije **Pd**

Njemačko-hrvatska industrijska i trgovinska komora provela je sredinom travnja svoje godišnje gospodarsko istraživanje za 2021. godinu, zajedno s još 15 zemalja Srednje i Istočne Europe. Iako službeno još nisu objavili rezultate, direktorica AHK Kroatien Stefanie Ziske, ističe da većina ispitanika svoju aktualnu poslovnu situaciju ocjenjuje zadovoljavajućom. Gotovo trećina ispitanika već je dosegla razinu prihoda koju je imala prije krize. Međutim, među tvrtkama je primjetan suzdržan optimizam. Njih 38 posto do kraja ove godine očekuje povratak na prihode na razini prije krize. Korona kriza je, kaže Stefanie Ziske, ostavila dubok trag na gospodarstvo u Hrvatskoj. Za to su manje odgovorna ograničenja koja je odredila država, a više smanjena potražnja. "Potrošnja se smanjila, ali i investicije stranih poduzeća su dolaskom krize stale ili stavljen na čekanje, dok narudžbe iz inozemstva nisu dolazile. Iako se u 2021. računa na gospodarski rast – Europska komisija u svojoj prognozi za proljeće predviđa realni plus BDP-a od 5 posto, gubitci iz 2020. se time još neće izjednačiti. Stručnjaci smatraju da se hrvatsko gospodarstvo zbog svoje fokusiranosti na turizam neće tako brzo oporaviti u odnosu na zemlje koje imaju širu gospodarsku strukturu", kaže direktorica Njemačko-hrvatske industrijska i trgovinska komore i napominje da ne pati samo turizam zbog korona krize već i druge granse, koje žive od potražnje na domaćem tržištu, kao što su industrija hrane i pića te uslužne djelatnosti.

ČETIRI GODINE NA ISTOM MJESTU

Grane, koje značajnim dijelom ovise o izvozu, kao npr. drvna industrija, također osjećaju posljedice pandemije. Za gospodarski oporavak će se u sljedećim godinama iskoristiti financijska sredstva Europske unije te iz nacionalnog plana oporavka. Hrvatska tako očekuje 6,5 milijardi eura potpore, a dodatno se može očekivati 3,6 milijardi eura zajmova iz plana oporavka Next Generation EU te milijarda eura iz fonda ReactEU/Just Transition i Fonda za pomoć potresom pogođenim područjima. Sredstva u visini od 13 milijardi eura bit će

Andrea Doko Jelusić,
izvršna
direktorica
AmChama

Stefanie Ziske,
direktorica
AHK
Kroatien

dostupna Hrvatskoj u višegodišnjem financijskom okviru za razdoblje od 2021. do 2027. K tome treba pridodati preostala sredstva iz dosadašnjeg financijskog okvira Europske unije od 2014. do 2020., koja Hrvatskoj stoje na raspolaganju, a još nisu iskorištena. Radi se o otprilike 5,3 milijardi eura. To znači da Hrvatska u sljedećih nekoliko godina može iskoristiti oko 30 milijardi eura, ističe Stefanie Ziske.

U spomenutom gospodarskom istraživanju Njemačko-hrvatske industrijske i trgovinske komore Hrvatska je četvrtu godinu za redom na osmom mjestu od ukupno 16 zemalja Srednje i Istočne Europe. Prva tri mjesta zauzele su, kao i prethodnih godina, Estonija, Češka i Poljska. "Ove su zemlje od strane 1454 poduzeća birane kao top 3 zemlje za investicije. Susjedna Slovenija je na četvrtom mjestu. Kao najveću prednost ispitanici ističu članstvo Hrvatske u EU, kvalitetu i produktivnost zaposlenika te akademsko obrazovanje i jako

KAO NAJVEĆE PREDNOSTI IZDVAJAJU SE ČLANSTVO U EUROPSKOJ UNIJI, GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ I TURISTIČKI POTENCIJAL

dobru infrastrukturu (izuzev željezničkog prometa), ali i blizinu relevantnim tržištima Srednje i Jugoistočne Europe. Kao nedostatak ispitanice tvrtke i dalje navode nedovoljno suzbijanje korupcije i kriminala, netransparentnost javne nabave i lošu pravnu sigurnost. Puno je još posla pred Hrvatskom, uspoređujući se s drugim državama. Naime, već četiri godine za redom naše gospodarsko istraživanje Hrvatsku smještava na isto mjesto, a ostati u sredini ljestvice ili biti prosječan, nijednoj zemlji ne pomaže da bude atraktivno mjesto za investicije", napominje Stefanie Ziske.

Izvršna direktorica Američke gospodarske komore u Hrvatskoj (AMCham), Andrea Doko Jelusić, napominje kako je u njihovom ovogodišnjem istraživanju poslovne klime više od polovica članova AmChama iskustvo poslovanja u Hrvatskoj ocijenilo kao dobro ili vrlo dobro, a taj postotak blago raste posljednjih nekoliko godina. Također, gotovo polovica članova AmChama smatra da su se u posljednjih pet godina poboljšali uvjeti poslovanja u Hrvatskoj. "Glavni ograničavajući faktori poslovanja u 2020., očekivano uslijed pandemije su bili pad potražnje, a onda i nedostatak odgovarajuće radne snage te porezno opterećenje rada što su faktori koji se uočavaju i prethodnih godina. Najveća poboljšanja u razdoblju od pet godina ispitanici vide u uvjetima financiranja, povećanoj potražnji za robama i uslugama

Još uvijek nismo percipirani **kao postojeća i uspješna investicijska destinacija**

te razini oporezivanja. Međutim, osim poboljšanja, primjećuju se i područja gdje je došlo do pogoršanja uvjeta poslovanja, a to su dostupnost i kvaliteta radne snage, pravosuđe i provedba pravnih pravila i procedura. Zabrinjavajuće je da je 46 posto ispitanika utjecaj hrvatskog pravosuđa na poslovanje ocijenilo je negativnim ili značajno negativnim", ističe Andrea Doko Jelusić i nadodaje da 75 posto poduzeća članova AmChama djeluje i u drugim državama srednje i istočne Europe, od čega njih 57 posto djeluje u više od pet država regije te vjeruje da mogu dobro usporediti Hrvatsku s ostalim zemljama.

"Više od 40 posto naših članova smatra da su uvjeti poslovanja u Hrvatskoj lošiji nego u drugim državama srednje i istočne Europe, a svega 13 posto ispitanika ocjenjuje boljima. Najveći nedostaci Hrvatske u odnosu na druge države regije odnose se na malo tržište, sporost administracije te na trećem mjestu izostanak dugoročne Vladine strategije. Percepcija oporezivanja se popravlja", kaže izvršna direktorica AmChama. Kao najveće prednosti Hrvatske ispitanici izdvajaju članstvo u Europskoj uniji, geostrateški položaj i turistički potencijal zemlje, kao i u prethodnim godinama.

Stefanie Ziske iz Njemačko-hrvatske industrijske i trgovinske komore nadodaje da je s obzirom na raspoloživa sredstva, Hrvatska vrlo atraktivna kada je riječ o in-

**40
posto**

članova AmChama smatra da su uvjeti poslovanja u RH lošiji nego u državama srednje i istočne Europe

vesticijskoj klimi. Različite mjere koje proizlaze iz Zakona o poticanju ulaganja, kaže, nude poticaje za opravdane troškove novih radnih mjesta povezanih s investicijskim projektom, porezne i carinske poticaje te poticaje za troškove usavršavanja povezanih s investicijskim projektom.

POTREBA DUALNOG OBRAZOVANJA

"Uzimajući u obzir plaću i davanja na plaću Hrvatska je u usporedbi s ostalim zemljama iz regije skupa. Međutim, uz izuzetak Slovenije, u europskim okvirima Hrvatska je povoljna. Naime, 2019. Hrvatska se s 11,1 eura po satu nalazila na 21. mjestu i time je znatno ispod prosjeka 27 članica Europske unije gdje je radnik plaćen 27,7 eura po satu. Iza Hrvatske su Poljska, Rumunjska, Mađarska, Litva, Latvija i Bugarska. No, unatoč velikoj nezaposlenosti posebno među mladima, tvrtke teško pronalaze kvalificiranu radnu snagu, što predstavlja razlog za zabrinutost. Nedostatak usklađenosti obrazovnog sustava i tržišta rada veliki je krivac za to te tvrtke smatraju da su

osobe koje završe svoje školovanje teorijski prekvalificirane, dok im s druge strane nedostaje praktično iskustvo. S tim se problemom suočavaju i njemački ulagači u Hrvatskoj. Naime, neke su njemačke tvrtke započele sa slanjem vlastite kvalificirane radne snage u hrvatske podružnice kako bi barem nakratko premostile taj nedostatak. To je dovelo do većih financijskih troškova pa su tvrtke posegnule za vlastitim programima obuke. Mi, kao Njemačko-hrvatska industrijska i trgovinska komora potičemo i zalažemo se na institucionalnoj razini za uvođenje dualnog obrazovanja zasnovanog na njemačkom modelu, trenutačno stavljajući fokus na CNC operatora", ističe Stefanie Ziske i nadodaje da je nužno je sprovesti reforme u poreznom sustavu, stručnom osposobljavanju i administraciji kako bi Hrvatska bila prepoznata kao atraktivna zemlja za investicije. Tu se moraju stvoriti poticaji za privlačenje stranih investitora, bilo putem digitaliziranih upravnih postupaka ili poreznih pogodnosti koji Hrvatsku razlikuju od ostalih zemalja, smatra Stefanie Ziske.

Andrea Doko Jelusić ističe kako se hrvatski izazovi u privlačenju novih investicija odnose prvenstveno na dio poslovnog okruženja vezanog uz transparentnost poslovnih propisa i njihovu primjenu, predvidljivost uvjeta poslovanja, brzinu pokretanja investicije, nedovoljnu pravnu sigurnost, nisku efikasnost pravosuđa te rizik korupcije. "Kontinuirani napredak u tim područjima mora biti u fokusu Hrvatske ukoliko želi poboljšati ulagačko poslovno okruženje i ozbiljno raditi na privlačenju novih investicija. Hrvatska još uvijek nije percipirana kao postojeća i uspješna investicijska destinacija jer koncept ulagačke destinacije podrazumijeva već ostvareni određeni broj uspješnih investicija u pojedinoj djelatnosti koje pokazuju pozitivna iskustva investitora, već postojeću raširenost traženih znanja i vještina te razumijevanje poslovanje tih djelatnosti.

Takva percepcija destinacije služi kao preporuka i privlači dodatne investicije u toj djelatnosti, ali i ulaganja ukupno. Percepciji svakako pridonose uspješne investicije globalnih kompanija visokog profila koje privlače pažnju međunarodne investicijske zajednice", smatra Andrea Doko Jelusić te nadodaje da uz aktivnosti vezane uz poslovnu klimu, koje zahtijevaju reforme, postoji i niz aktivnosti koje je

moguće provesti brzo, bez velikih ulaganja i zauzeti aktivnu poziciju prema ulagačima. "Tu bismo istaknuli unaprijeđenje procesa rada s investitorima, doradu Zakona o poticanju ulaganja, organizaciju informacija za potencijalne ulagače i unaprijeđenje promotivnih aktivnosti", kaže izvršna direktorica AmChama. Kada se govori o radu s investitorima, bitno je da oni percipiraju jednu kontaktnu točku čime bi se naglasila važnost koju Hrvatska daje privlačenju međunarodnih ulaganja, ali i transparentnost i razumljivost informacija. Bilo bi dobro, smatra Andrea Doko Jelušić, da to bude Agencija za privlačenje investitora, ali tu kontaktnu točku moguće je brendirati i ako ona organizacijski postoji u sklopu Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja.

MODERNIZIRATI INVESTICIJSKE PROCESSE

"Važno je usmjeriti rad na određene sektore koje Hrvatska vidi kao prioritete za ulaganja, te modernizirati i digitalizirati proces prijave, odobravanja i praćenja investicijskih projekata. Potencijalni ulagači će prvo filtriranje mogućih ulagačkih destinacija napraviti na temelju javno dostupnih informacija kao što su npr. podaci o već realiziranim ulaganjima u zemlju, informacije o mogućim dobavljačima u određenim sektorima, mikro-lokacijskim uvjetima za poslovanje, raspoloživim ljudskim potencijalima po regionalnoj obrazovnoj, troškovnoj strukturi potencijalnih zaposlenika, znanju stranih jezika i vještinama.

Takve informacije su sada ili rasute na različitim mjestima ili su dostupne na zahtjev", kaže Andrea Doko Jelušić i predlaže izradu transparentnog i za korisnike jasnog pregleda raspoloživih sredstava za financiranje iz EU fondova i mogućnosti koje postoje za potencijalne investitore dodatno uz one propisane Zakonom o poticanju ulaganja. "Brendiranje Hrvatske kao ulagačke destinacije podrazumijeva i modernizaciju središnje internetske stranice za privlačenje ulaganja kao i sudjelovanje na raspoloživim međunarodnim događanjima te uključivanje u procese koji omogućuju kontakte potencijalnim investitorima. Komunikacija Hrvatske kao poželjne ulagačke destinacije podrazumijeva plansko, kontinuirano i konzistentno komuniciranje uspješne Hrvatske koja se transformira u modernu članicu EU, usmjerenu na svoj ekonomski razvoj i gospodarska partnerstva u svijetu

te privlačenje kvalitetnih međunarodnih investicija. To zahtijeva financijska sredstva za pojačan rad na privlačenju inozemnih izravnih ulaganja i komunikaciju ciljeva i rezultata prema domaćoj javnosti i prema međunarodnim poslovnim krugovima", kaže izvršna direktorica AmChama.

Što se tiče investicija koje najviše nedostaju Hrvatskoj, Stefanie Ziske ističe greenfield ili brownfield ulaganja u prerađivačkoj industriji, bilo da se radi o strojogradnji, metaloprerađivačkoj industriji ili u sektorima kao što je automobilska industrija, kemijska i farmaceutska industrija te elektrotehnika. Smatra da tu Hrvatska može ponuditi pozitivne primjere iz prakse. "Mnogo je prilika, posebno u nišama, jer Hrvatska nije tržište za masovnu proizvodnju. U mnogim high-tech industrijama, s naglaskom na automobilski sektor, moguće je proizvoditi konkurentno. Među našim se članovima tako nalaze 'skriveni prvaci' koji dugi niz godina uspješno proizvode za svjetsko tržište iz Hrvatske. Primjerice, trkaći automobili Formule 1 imaju gume izrađene uz pomoć hidraulične preše koja je 'made in Croatia'. Policijski službenici i vatrogasci širom svi-

jeta nose cipele proizvedene u Hrvatskoj. Puno je dobrih primjera, ali ipak nedovoljno. U Njemačko-hrvatskoj industrijskoj i trgovinskoj komori surađujemo s našim upravnim odborom i našim članovima na institucionalnoj razini kako bismo stvorili bolje uvjete, ali i bili most između dviju zemalja pri ulasku na tržište i uspostavljanju poslovnih kontakata u Hrvatskoj i Njemačkoj", kaže Stefanie Ziske.

MALO JE ISKORIŠTENIH PRILIKA

Andrea Doko Jelušić kaže kako se nakon prvog vala ulaganja 90-tih godina koja su bila primarno ulaganja kroz preuzimanje postojećih poduzeća i orijentirana na domaće tržište, ulaskom Hrvatske u EU dogodio vidljivi porast interesa potencijalnih ulagača za ulaganja orijentirana na proizvodnju ili pružanje usluga za velika europska ili globalna tržišta, uključivanjem u globalne lance vrijednosti. "Te investicije su češće tzv. 'greenfield' tipa, odnosno ulaganja u osnivanje i izgradnju novih poduzeća koja donose značajnije stvaranje radnih mjesta i veću stabilnost ekonomskom rastu zemlje domaćina s obzirom na svoju širu izvoznu orijentiranost. Jedan dio investicija tog tipa se i realizirao, najviše u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske i području Istre i Primorja i to u proizvodnim, ali i uslužnim djelatnostima gdje se najdinamičnijim pokazao IT sektor, posebno u aktivnostima razvoja softvera. Rezultati ulaganja u proizvodnu djelatnost mogu se vidjeti i kroz njihov doprinos rastu udjela izvoza roba u BDP-u koji je od 2013. rastao brže i postao veći od udjela turizma u BDP-u Hrvatske", kaže izvršna direktorica AmChama i upozorava da je broj iskorištenih prilika još uvijek relativno mali i Hrvatska i dalje značajno zaostaje u privlačenju i realizaciji takvih investicija prema zemljama 'Nove Europe'. "Interes i prilike za privlačenje novih investicija tog izvoznog orijentiranog profila i dalje postoje, između ostalog i zbog zasićenosti tradicionalnih zemalja-lokacija s već realiziranim investicijama, ali je potrebno ciljano i aktivno se pripremiti i raditi na njihovom privlačenju. Razvijene ulagačke destinacije poput Češke ili Slovačke, nakon privlačenja radno intenzivnih djelatnosti, orijentiraju se na privlačenje ulaganja u istraživanje i razvoj koja stvaraju dugoročno održiva radna mjesta i stvaranje visoke dodane vrijednosti", zaključuje Andrea Doko Jelušić. •

46
posto

ispitanika istraživanja ocijenilo je utjecaj pravosuđa na poslovanje negativnim ili značajno negativnim

**PO PITANJU PLAĆA SKUPI
SMO U USPOREDBI S
OSTALIM ZEMLJAMA IZ
REGIJE, ALI U EUROPSKIM
OKVIRIMA SMO POVOLJNI**